

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Lakka, Emilia

Title: Tarveharkintaa vai tarpeetonta harkintaa?

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Lakka, 2021

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Lakka, E. (2021, 21.01.2021). Tarveharkintaa vai tarpeetonta harkintaa?. What the Hela?.
<https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/hela/ajankohtaista/blogi/aikasemmat-blogitekstit/tarveharkintaa-vai-tarpeetonta-harkintaa>

21.01.2021

Tarveharkintaa vai tarpeetonta harkintaa?

Emilia Lakka

Työvoiman saatavuusharkinta jo vuosien ajan ollut yksi suomalaisen maahanmuuttokeskustelun kestoaiheista. Sillä tarkoitetaan käytäntöä, jossa työntekijän oleskelulupa voidaan myöntää EU:n ulkopuolisen maan kansalaiselle ainoastaan, mikäli tehtävään ei ole saatavilla tekijöitä Suomen tai muiden unionin jäsenmaiden työmarkkinoilla.

Saatavuusharkinta koskee noin puolta työn perusteella tehtävistä ensimmäisistä [oleskelulupahakemuksista](#) (6 270 kpl vuonna 2019). Sen piiriin kuuluu pääosin suorittavan tason duunariammattajeja, kuten rakennustyöntekijöitä, siivoojia sekä erilaisia maatalous- ja puutarha-alan työtehtäviä. Muun muassa tutkijoille, erityisasiantuntijoille ja ammattiurheilijoille on olemassa erilliset oleskelulupaluokkansa, jotka tarjoavat nopeutetun reitin suomalaisille työmarkkinoille. EU-kansalaiset eivät

unionin vapaan liikkuvuuden myötä tarvitse oleskelulupaa työskennelläkseen toisessa jäsenmaassa.

Kiista työvoiman saatavuusharkinnasta on kiteytetty mediassa usein SDP:n ja kokoomuksen väliseksi. Vaikka molemmat kannattavat työperäisen maahanmuuton lisäämistä osaratkaisuna ikärakenteemme vinoutumiseen ja huoltosuhteen kriisiin, eroavat niiden esittämät toimenpiteet toisistaan. Kokoomus kannattaa saatavuusharkinnasta luopumista ratkaisuna yritysten työvoimatarpeisiin ja työmarkkinoilla vallitseviin kohtaanto-ongelmiin. Sosialidemokraatit ovat puolestaan perinteisesti syyttäneet oikeistoa halusta tuoda maahanamme halpatyövoimaa polkemaan palkkoja ja työehtoja.

Nämä erilaiset lähestymistavat ovat johtaneet säännöllisiin yhteenottoihin puolueiden välillä. Edellisen kerran kiista kärjistyi sananvaihdoksi marraskuussa, kun kokoomus julkaisi [ohjelmansa](#) työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi. ”Ensin olisi syytä hoitaa tontti omalla maalla kuntoon”, [kommentoi](#) SDP:n kansanedustaja Eveliina Heinäluoma, viitaten koronakriisin aikana huolestuttavasti kasvaneisiin työttömyyslukuihin.

Kommenteilla on kiinnostavia yhteyksiä vuoteen 2009. Tuolloin Heinäluoman isä, SDP:n entinen puheenjohtaja ja nykyinen europarlamentaarikko Eero Heinäluoma oli yksi Vanhasen sinivihreän hallituksen saatavuusharkinnasta luopumiseen tähtäävän [lakiesityksen](#) ahkerimmista kriitikoista. Tuo esitys kaatui lopulta epäedulliseen ajoitukseensa. Globaalin talouskriisin, kasvavan työttömyyden ja koventuvan maahanmuuttokeskustelun kontekstissa radikaalille oleskelulupajärjestelmää uudistavalle lainsäädännölle ei löytynyt puoluerajat laajasti ylittävää tukea. Tämä siitäkin huolimatta, että tuolloisen hallituksen muodostivat neljä saatavuusharkinnan lakkauttamiseen puoluekentässämme avoimimmin suhtautuvaa eduskuntapuoluetta: kokoomus, RKP, vihreät ja keskusta.

Kuvailuteksti: Työntekijä käyttää sirkkeliä lankun sahaamiseen teollisessa ympäristössä.

Mikäli luopuisimme työvoiman saatavuusharkinnasta, poikkeaisi linjamme kansainvälisestä valtavirrasta. Ruotsissa saatavuusharkinnasta luovuttiin vuonna 2008, ensimmäisenä ja tähän mennessä myös ainoana EU-maana. Siirtyminen saatavuusharkinnasta työnantajavetoisempaan malliin ajettiin siellä läpi Reinfeldtin oikeistohallituksen ja aiemmin pääosin vasemmistoblokin kanssa yhteistyötä tehneen ympäristöpuolueen voimin. Yhdessä ne argumentoivat, että työnantajat tietävät parhaiten, millaista työvoimaa ne tarvitsevat, ja tästä syystä niiden rooliaan oleskelulupaprosessissa tulisi kasvattaa. Aiempaa joustavammat ja ovia avaavat linjaukset nähtiin myös kilpailuvaltina maailmassa, jossa väestön ikääntyminen väistämättä johtaa kilpailuun osaavasta työvoimasta rikkaiden länsimaiden välillä.

Saatavuusharkinnan puolustajat vasemmistopuolueissa puolestaan vetosivat siihen, että ulkomaisten työntekijöiden vastaanottamiseen kuului olennaisella tavalla myös yhteiskunnan vastuu siitä, ettei tulijoita hyväksikäytettäisi ruotsalaisilla työmarkkinoilla. Heidän mukaansa saatavuusharkinnasta luopuminen ei ainoastaan asettaisi ihmisiä alttiiksi työehtojen ja palkkojen polkemiselle vaan myös ammattiyhdistysten painoarvon pienenemisen myötä johtaisi epätasapainoon hyvinvointivaltion rakenteissa.

Saatavuusharkinnasta luopumisen vaikutukset ovat Ruotsissa olleet ristiriitaisia eivätkä ne ole tarjonneet suomalaisille puolueille selkeää polkua, jota seurata. Tällä hallituskaudella saatavuusharkintaan tuskin saadaan muutoksia, vaikka muun muassa hallituspuolue vihreät on ilmaissut kannattavansa 80 000 uuden ulkomaisen työntekijän rekrytointia vuoteen 2030 mennessä. Vaikka vasemmistoliitto ja SDP ovatkin viime vuosina jakaantuneet suhtautumisessaan työvoiman saatavuusharkintaan, on niiden sisällä kuitenkin edelleen erittäin vahva enemmistö, joka tekee kaikkensa hillitäkseen hallituskumppaneiden haaveita nykyistä huomattavasti vapaammista työperäisen maahanmuuton linjauksista. Muutosta on kuitenkin havaittavissa. Kun yli sata kansanedustajaa teki vuonna 2017 [aloitteen](#) saatavuusharkinnasta luopumiseksi, yli 20 % molempien vasemmistopuolueiden edustajista oli allekirjoittaneiden joukossa.

Opposition sisällä kuilu kokoomuksen ja perussuomalaisten välillä on ylitsepääsemätön. Vaikka viime viikolla julki tulleen [selvityksen](#) mukaan kahdella isoimmalla oppositiopuolueella on runsaasti yhteistä äänestäjäkuntaa, työperäisen maahanmuuton osalta niiden näkemykset ovat kuitenkin armottoman yhteensovittamattomia.

Vaikka useiden puolueiden kannat ovat viimeisen vuosikymmenen aikana vähitellen muuttuneet kriittisemmiksi saatavuusharkintaa kohtaan, vaatisi Ruotsin kaltaisen reformin aikaansaaminen kuitenkin maahamme sinivihreän hallituskoalition. Tämänhetkisten gallup-näkymien pohjalta se ei ole seuraavien eduskuntavaalien jälkeen kovin todennäköinen. Toisaalta, kuten olemme vaalikausi toisensa jälkeen todenneet, ei politiikassa nopeakaan muutos ole mahdotonta.

Kirjoittaja on yleisen historian väitöskirjatutkija Helassa. Tutkimuksessaan hän tarkastelee työperäiseen maahanmuuttoon liittyviä poliittisia päätöksentekoprosesseja Euroopan Unionin pohjoismaisissa jäsenmaissa Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa.